

Список використаних джерел

1. Бех Ю. В. Філософія управління соціальними системами: монографія / Ю. В. Бех. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – 622 с.
2. Зотов В. В. Становление информационно–коммуникативной среды современного общества: социологический анализ институциональных трансформаций / В. В. Зотов. – Курск: Изд-во Курского ГТУ, 2007. – 232 с.
3. Луценко Н. Ю. Мережевий простір: соціально–філософський аналіз: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Н. Ю. Луценко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2013. – 20 с.
4. Мантанова Л. В. Стратегия развития: Ценности новой цивилизации / Л. В. Мантанова. – Улан–Удэ: издательство ВСГТУ, 2004. – 246 с.
5. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2004. – 781 с.
6. Цыцарев А. А. Сетевое информационное общество: антропологическое измерение / А. А. Цыцарев // Вестник Приамурского государственного университета им. Шолом–Алейхема. – 2011. – №1–1. – С.73–85.
7. Чирун С. Н. Сетевые взаимодействия в постсовременной молодёжной политике / С. Н. Чирун // Вестник Кузбасского государственного технического университета. – 2010. – №4. – С.189–194.

References

1. Beh Ju. V. Filosofija upravlinnja social'nymy systemamy: monografija / Ju. V. Beh. – K.: Vyd-vo NPU im. M. P. Dragomanova, 2012. – 622 s.
2. Zotov V. V. Stanovlenie informacionno–kommunikativnoj sredy sovremennogo obshhestva: sociologicheskij analiz institucional'nyh transformacij / V. V. Zotov. – Kursk: Izd-vo Kurskogo GTU, 2007. – 232 s.
3. Lucenko N. Ju. Merezhevij prostir: social'no–filosofskij analiz: avtoref. dys. ... kand. filoz. nauk: 09.00.03 / N. Ju. Lucenko; Nac. ped. un-t im. M. P. Dragomanova. – K., 2013. – 20 s.
4. Mantanova L. V. Strategija razvitiija: Cennosti novoj civilizacii / L. V. Mantanova. – Ulan–Udje: izdatel'stvo VSGTU, 2004. – 246 s.
5. Toffler Je. Tret'ja volna / Je. Toffler. – M.: AST, 2004. – 781 s.
6. Cycarev A. A. Setevoe informacionnoe obshhestvo: antropologicheskoe izmerenie / A. A. Cycarev // Vestnik Priamurskogo gosudarstvennogo universiteta im. Sholom–Alejhema. – 2011. – №1–1. – S.73–85.
7. Chirun S. N. Setevye vzaimodejstvija v postsovremennoj molodjozhnoj politike / S. N. Chirun // Vestnik Kuzbasskogo gosudarstvennogo tehničeskogo universiteta. – 2010. – №4. – S.189–194.

Hirlina N. Y., senior lecturer, Department of educational management, Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Education (Ukraine, Dnepropetrovsk), yu_h@inbox.ru

Network management paradigm of socialization process in a mediacultural space

In the article the problem of socialization in mediacultural space of information society are considered. On the basis of systematic and synergetic methodology, combining the approaches of social philosophy, media – philosophy and management philosophy reveals unexplored aspect of the problem, associated with the targeted impact of society on the media culture socialization environment of the younger generation with the use of network management paradigm capacity. It is shown that communicative interaction as the basis of the socialization process in media culture space is a network network by character. It is grounded the priority of spiritual–values socialization as facility management compared with the technological aspects of social – cultural space.

Keywords: social philosophy, mediaculture space, network management paradigm, information society, socialization, personality.

Гирлина Н. Ю., старший преподаватель кафедры образовательного менеджмента, Днепропетровский областной институт последипломного педагогического образования (Украина, Днепропетровск), yu_h@inbox.ru

Сетевая парадигма управления процессом социализации личности в медиакультурном пространстве

Рассмотрены проблемы социализации личности в медиакультурном пространстве информационного общества. На основе системной и синергетического методологии, сочетания подходов социальной философии, медиа–философии и философии управления раскрыты малоисследованные аспекты проблемы, связанной с целенаправленным воздействием общества на медиакультурную среду социализации подрастающего поколения с использованием потенциала сетевой парадигмы управления. Показано, что коммуникативное взаимодействие как основа процесса социализации

в медиакультурном пространстве носит сетевой характер. Обоснована приоритетность духовно–ценностной социализации как объекта управления по сравнению с технологическими аспектами развития социокультурного пространства.

Ключевые слова: социальная философия, медиакультурное пространство, сетевая парадигма управления, информационное общество, социализация, личность.

* * *

УДК 17:82–3

Бондаренко О. О.,
пошукач кафедри етики, естетики та культурології,
Університет ім. Т. Г. Шевченка, вчитель історії,
зарубіжної літератури та російської мови
у приватному проєкті «Домашня школа в Києві»,
<http://homeschooling.com.ua/> (Україна, Київ),
Karldeniz19835@gmail.com

НАРОДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТЕКСТУ
З ДУХУ ЗЛА

Яким чином зло в літературі стає цінністю, чому тексти про зло написані високоморальними індивідуумами, де пролягає межа між злом і чеснотою, чи є добро злом і навпаки, що таке пристрасть і дитячий бунт, що краще для пізнання істини – оцадливість чи марнотратність, чи варто сидіти в очікуванні біля «брами закону», і як бажання зла і почуття провини сприяють появі морально насичених текстів? Автор статті, спираючись на філософський світогляд Ж. Батая, а також на тексти Е. Бронте і Ф. Кафки, не вважаючи, безумовно, себе останньою інстанцією розуміння, дає відповіді на ці та подібні їм питання.

Ключові слова: суверен, трансгресія, тривалість, інтенсивність, зло, літературний текст, сигніфікація, провинна, насолода, самовладність.

Актуальність вивчення літературного тексту зумовлена способом його сигніфікації, що демонструє крайній ступінь диференціації означника, означуваного та референта. Це дозволяє підірвати людині Модерну «універсум докси» та потрапити в «універсум дискурсу», який досі є провідним кодом культури, навіть в ситуації Постмодерну. Остання зберігає автономність естетичної та етичної сфер, а відповідно, настанову естетизації зла. Перехрещення цих сфер в теоретичному дискурсі представлено в роботах Ж. Батая, К. Розенкранца, Т. Куннаса, а також в художньому полі в творах Ш. Бодлера, Е. Бронте та Ф. Кафки. Метою нашого дослідження є вивчення витоків та зв'язку літературного тексту та проблеми зла. Стаття покликана описати механізм появи тексту, як носія смислів про зло. Для цієї мети обрано спадщину французького філософа Ж. Батая, зокрема, його працю «Література і зло». Найбільш ілюстративним матеріалом, в даному контексті, є творчість Е. Бронте і Ф. Кафки. Зазначені автори аналізуються через призму концепції зла Ж. Батая, де тривалість та інтенсивність складають подвійну структуру буття. Автор спробує з'ясувати, як якісний взаємозв'язок між автором і текстом з усією очевидністю породжує певний механізм народження «величних казок» [1, с. 24], – за влучним висловом В. Набокова, – в яких дух зла породжує філософію тексту.

Отже, Ж. Батай аналізує зло дещо в іншому ключі ніж К. Розенкранц, автор «Естетики потворного» і частково, як і німецький мислитель, ґрунтується на філософії Г. Гегеля. Те істотне, що, Ж. Батай сприйняв від автора «Феноменології духу», є основоположним і сенсоутворюючим. Йдеться про діалектику раба й пана, та подальшої трансформації пана в суверена. Суверен розглядається виключно в антропологічному полі: «суверенність, про яку я пишу, має мало спільного з

суверенітетом держав, що визначається в міжнародному праві» [2, с. 313]. Ж. Батай сам вказує на походження свого терміну: «в термінології Гегеля, це приблизно те саме, що суверен» [2, с. 440] – тобто пан. Засновник періодичного видання «Ацефал» дає містке визначення поняття: «Суверенність по суті своїй є відмова приймати межі, яких змушує дотримуватися страх смерті, як правило, з тим щоб забезпечити життя індивідів в світі і праці» [2, с. 332]. Таким чином, суверенність виступає якісним атрибутом індивіда чи меншості, які не бажають перебувати в полі добрососусідності з метою пізнання цінності, яка знаходиться по той бік добра і зла.

Іншою опорою для Ж. Батая слугує Ф. Ніцше і поняття надлюдина як абсолютного суверена. За Ф. Ніцше є аполлонічна культура, яка є уособленням пластичних форм і дрімоти, раціонального бачення і закону, і є діонісійська культура, зміст якої в розпалі пристрастей і граничності життєвого, що має на увазі вихід з себе, екстаз (вихід за межі). В цьому ключі у Ж. Батая з'являється поняття трансгресії як злочину (переступання межі), порушення заборони. Трансгресивний досвід за своєю суттю руйнівний і самозгубний, він веде за межі грецького космосу. Трансгресія це досвід повного заперечення принципу «нічого надмірного» і надмірність за Ж. Батаєм може бути, скажімо, сексуальною, вважаючи її принципом святкових саморозтрат, покликаних привести до оновлення світу – «Тільки надмірність, притаманна бажанню і смерті, дозволяє досягти істини» [3, с. 146]. Діалектика аполлонічного і діонісійського основ є базовою для всіх культур і основне звинувачення Ф. Ніцше на адресу християнства полягає в тому, що християнство зрадило Дионіса, віддало перевагу аполлонічному принципу. Адже читати Біблію можна в різних регістрах (Аполлона або Дионіса, раба або суверена) і це будуть два різних прочитання, два різних текста. «Принцип вчення Ніцше, так само як і основна думка цієї моєї книги, – відмова служити (бути корисним). Ніцше відділяло від Бога або від моралі не особисте бажання насолоджуватися, а протест проти моралізуючої (поневолюючої) суверенності, що загрузла в християнстві, і проти порядку речей, в рамках якого розум, розглянутий як самоціль, склеплює собою суб'єктивне життя й думку» [2, с. 439].

Отже, Ж. Батай визначає зло (як в літературі, так і в об'єктивному світі) наступним чином: людство має дві мети – негативну й позитивну. Негативна, яка сумісна з образами профанного, раба, скнари і аполонічного, має прагнення попри все зберегти життя, уникнути смерті. Інтенсивність буття спрямована на забезпечення життя більшості, підтримання соціального організму і різного роду установ. Негативна мета прагне до тривалості, час розглядається в ключі блага, добра. Це і є «головна мета для чесноти» [4, с. 196] – сприяти тривалості, протяжності. Добро встановлює певні рамки, кордони, переступити які «не може законно встановлене суспільство» [4, с. 197]. Позитивна мета бачиться французьким мислителем як прагнення «збільшити інтенсивність життя» [4, с. 196]. Ця мета порівнянна з образами сакрального, суверена, марнотратника і діонісійського. Інтенсивність життя ніколи не зростає без ризику, загрози і залежить від ступеня свободи. Подібною метою збентежено не суспільство, а індивід або меншість, причому не йдеться про продовження інтенсивності, її довготривалості, це акт трансгресії без надії, тому що інтенсивність життя

коріниться в миті. Тому батаєвський суверен не боїться смерті, він існує в тотальному, радикальному «зараз», для нього існує тільки мить і немає протяжності, прихильності до мети (Раб знаходить залежність, якщо здійснює акт трансгресії, натомість суверен незалежний, він переходить кордон при цьому залишаючись собою, тому раб не здатний трансгресувати, він падає). Інтенсивність спрямована на пізнання смерті, вона є цінність («єдина позитивна цінність») і в зв'язку з тим, що є «хворобливе занепокоєння, на межі втрати почуттів» [4, с. 196], ця цінність не зводиться до насолоди і відмінна від добра: «Коли на людині лежить тінь жорстокості, і людина дивиться смерті «прямо в очі», життя для неї – суцільна благодать. Ніщо не може її зруйнувати, смерть умова її оновлення» [4, с. 145]. Цінність в інтенсивності може збігатися зі злом, а може не збігатися, вона «розташовується по ту сторону добра і зла» [4, с. 197] і свобода в напрямку зла відкриває шлях «до надмірних форм цінності» [4, с. 197]. Однак, як зауважує Ж. Батай, свобода в напрямку зла не означає, що цінність цілком лежить в площині злого, вона, свобода, дає можливість подолання межі, встановленої більшістю для підтримки тривалості, для того, щоб «йти якнайдалі для досягнення цінності» [4, с. 197]. Також, слід зауважити, що опозиція тривалість–інтенсивність має значення тільки в своїй цілісності.

Виходячи з вищевикладеного, ми в змозі виявити естетичний підхід Ж. Батая в контексті зла і художньої літератури. Слід вказати на те, що сама література для автора видання «Ацефал» бачиться під особливим кутом зору. «Тільки література могла оголити механізм порушення закону без того, щоб виникла необхідність створити заповідь, бо закон безцільний. Література не покладає на себе завдання керувати колективною необхідністю. ... В якійсь мірі література як порушення кордонів моральності навіть небезпечна. Вона створена штучно і не бере на себе ніякої відповідальності. Нізащо. Вона може розмовляти з ким завгодно. Точніше, вона представляла б величезну небезпеку, якби не була (в тій мірі, в якій вона природна у всіх своїх проявах) створена «тими, в кому етичні цінності закладені найглибше» [4, с. 139]. З наведеного пасажу можна зробити висновок, що Ж. Батай вірний своїй логіці щодо інтенсивності та тривалості застосовуючи свою концепцію при аналізі художньо–літературних зразків. Для нього література має ту відмінну рису, яка сприяє виявленню шляхів виходу з профанного в сакральне: «Заборонений простір – це простір трагічний, або, вірніше, сакральний» [4, с. 134]. Література в змозі сформувати суверена, надлюдина, яка тільки і може вийти за межі законного, трансгресувати туди, куди «не може піти ніхто» [4, с. 197]. Таким є роман Емілі Бронте «Буремний перевал», де головний носій зла, Хіткліф, народжений незрозуміло ким, знайдений, як і уайльдівський Хлопчик–зірка, батьком сімейства, удостоєний, як і казковий герой ірландського поета, мудрого (ніби прозріваючого майбутнє) рішення «місіс» у відмові від співіснування і прийняття «циганського вирока» [5, с. 18], в подальшому «Жорсткий, як млинове жорно, і зубатий, як пилка!» [5, с. 17], сприймається Ж. Батаєм як «втільнення початкового постулату про те, що дитина, не на життя, а на смерть борючись проти світу Добра і світу дорослих, стає на бік Зла» [4, с. 132]. На думку Ж. Батая «Буремний перевал» це книга про

те, як загальноприйнята мораль піддається осміянню і нехтуванню, як справжнісіньке добро мріє про зло, «як світ ворожого і необгесаного самовладдя» [4, с. 147] формує інший світ, світ, в якому жорстокість і лють знаходять сенс в божественно-сп'янілому садизмі: «Особливість садизму, навпаки, – в отриманні задоволення від споглядання найжахливішого руйнування, руйнування людини. Саме садизм і є Злом; вбивство заради матеріальної вигоди – ще не справжнє і чисте Зло, чистим воно буде, коли вбивця, крім вигоди, на яку він розраховує, отримує насолоду від скоєного» [4, с. 129]. Вихід за межі морального, дозволеного, не сумісний з корисливістю і жадібністю. Хіткліф, при всьому своєму здирництві, не скупий, він далекий від цінностей «духу капіталізму». Єдина мета, якою живе Хіткліф, це помста з елементами садизму і якщо накопичення матеріальних цінностей може заподіяти комусь страждання, відчуття приниженості, то ж все, що коли-небудь належало родинам Ерншо і Лінтон, буде належати Хіткліфу (в тому числі і зовиця Кетрін – Ізабелла). Жорстокість Хіткліфа одночасно є і щастям і нещастям, яким «насолоджуються жорстокі». «Знедолена» або «проклята частина» Хіткліфа це частина достатку, яка виявляється надлишком, зайвим. Ця частина одночасно благословенна і існує для того, щоб бути розтраченою, принесеною в жертву. Протестантизм, за Ж. Батаєм, це крайня форма перетворення людини у річ і Емілі Бронте, вихована в жорстких умовах «натхненного методизму» [4, с. 136], де «світ здавлювало від моральної напруги і суворості життя» [4, с. 136] на сторінках своєї книги спробувала вирватися зі світу догм, правил, моралі, християнської наївності й розуму. Суверен не може бути річчю, тому що він не має функції, функції можуть бути тільки у раба, тому сильні, такі як Хіткліф, насолоджуються безглуздом, нерозумним: «Якби я народився в країні, де закони менш суворі, а смаки не настільки вишукані, я піддавав би цих двох пташенят ввісєкції – в порядку вечірньої розваги» [5, с. 132]. Хіткліф народжений діонісійською безоднею і в неї ж йде, він, для Ж. Батая, найяскравіший приклад того, «Якщо б Зло було найдієвішим способом висловити пристрасть» [4, с. 128].

Характерним для Ж. Батая є також підхід, який можливо виявити при читанні його тексту, призначеного для виявлення складного феномена Ф. Кафки. Варто зауважити, що в цьому тексті немає прямої згадки поняття «зло», автор оперує термінологією в рамках своєї, описаної вище парадигми, але з використанням більш завуальованих в смисловому ключі словесних конструкторів, що, безсумнівно, не може бути результатом якогось спеціального тіньового логосу Ж. Батая, але безпосередньо пов'язано з неоднозначністю логосу Ф. Кафки. «Коли Кафка вирішував чітко висловити свою думку, він завжди здійснював свій задум (в своєму щоденнику або просто на сторінках ліричних відступів), але кожне слово виявлялося сховищем (він зводив небезпечні споруди, де слова не корилися логічному порядку, а налазили одне на інше, ніби хотіли здивувати і заплутати, ніби вони були адресовані самому автору, який, здавалося, не втомлюється постійно переходити від подиву до омани)» [4, с. 280]. Дійсно, мова повинна мати межі виразності. Той, хто читає «Процес» не може не виявити, що Ф. Кафка чогось не висловлює, щось не договорює – це і є специфічний феномен Ф. Кафки. Перекладачі намагаються по-різному це передати, але якщо початківець вивчає німецьку мову та вирішити

попрацювати з оригінальним текстом, то краще за все почати з Ф. Кафки – його найпростіше читати, але складніше осмислити. У Ф. Кафки дуже проста мова, з прозорими формулюваннями і буквальним значенням кожного слова, але саме ця мова і є тим, що називається кафкіанським ефектом. Зрозуміла синтаксична конструкція, вона досить чітка, тому смислова наповненість доволі зрозуміла, але за зрозумілим синтаксисом ховається безодня, за розумною, раціональною будовою синтаксичної решітки стоїть невимовний жах абсурдності буття. Ф. Кафка, використовуючи реальні атрибути зовнішнього світу, описує реальність внутрішнього, іманентно присутнього, але невлімового лабіринту світу – собі, тому Ж. Батай зауважує: «Абсолютно марно шукати сенс в літературних творах, де найчастіше видно те, чого немає насправді, або, в кращому випадку, це «щось» ховається, не встигнувши з'явитися, при найменшому незначному твердженні» [4, с. 281].

В аналізі феномена Ф. Кафки Ж. Батай замість поняття суверен використовує поняття самовладність і значення його досить суб'єктивне, як і все, що пов'язано з автором «Перевтілення». Носієм самовладності за Ж. Батаєм є сам Ф. Кафка, зповнений при цьому ще й дитячістю: «... я вважаю можливим сказати, що в своїх книгах Кафка стоїть в основному на абсолютно дитячій позиції» [4, с. 281]. Так само, як і у випадку з Хіткліфом, має місце дитяча образа на дорослих, частковий перехід на сторону зла заради бунту проти вданого добра, прихильником якого був батько Ф. Кафки, успішний ділоць, накопичувач–скнара, який не розумів прагнення сина до читання, а в подальшому рішення присвятити своє життя літературі: «Як тільки постало питання про заняття літературою, оточуючі, особливо батько, дали зрозуміти своє несхвалення, подібне до того, яке супроводжувало читання. Кафка був у розпачі» [4, с. 282]. Ж. Батай сприймає дитячість уродженця Праги в позитивному ключі, для нього цей дитячий бунт якраз і є уособленням спротиву тривалості, виходом за межі добropорядної парадигми накопичення матеріального добробуту, дитячість сприяє відкриттю істини: «Я вважаю, недолік нашого світу в тому, що він вважає дитячість особливою сферою, безперечно, в деякому сенсі нам не чужою, але яка залишається поза нами і не здатна бути ані істинною, ані означати її – те, що вона є насправді. Так само, як ніхто не вважає, що правда складається з помилок ... «Це по-дитячому» та «це не серйозно» – синонімічні вирази» [4, с. 281]. Самовладдя Ф. Кафки це своєрідний синтез, поєднання дитячого бажання необмеженого володіння, права розпоряджатися і керувати, схильності панувати і підкоряти своїй волі з одного боку, і відкинутої, крихкої любові у спокої (в сенсі вираючи творити – рос. «умиротворение») з іншого. Це самовладдя, об'єднане з нескінченим почуттям провини. Людина Ф. Кафки це завжди безпорадний, безмежно самотній, завжди і у всьому винний, безвинний персонаж, він ніхто, людина без імені, який нічому не дивується, що б там не відбувалося. Персонаж Ф. Кафки і сам «Він є відмовою від звичайної діяльності. Ось чому він низько схиляється перед владою, що заперечує його, хоча уклін сильніше і жорсткіше вигукнутої фрази; він схиляється люблячи, вираючи і протиставляючи мовчання любові і смерті тому, що не змогло б змусити його поступитися, бо те ніщо, яке не змогло б поступитися, незважаючи на любов і смерть, як раз і є він, у всій своїй

самовладності» [4, с. 299]. Прагнення інтенсивності до смерті – аналог самовладдя Ф. Кафки, його особисте прагнення до зла, супротив батьківській тривалості. До зла, тому що комплекс провини це і є головна прикмета Ф. Кафки, цілком людини модерну, людини, яка весь час сумнівається у своєму праві на існування після усвідомлення, що він зрадив батьківські ідеали торгового, міщанського, ординарного добра. Цього сумніву немає у старозавітної людини (такої, як батько письменника), так як він розуміє, що знаходиться з Богом в безпосередньому контакті. Цього сумніву немає у людини Середніх віків – незважаючи на весь бруд і хиткість людського духу, світогляд давав чіткі орієнтири, вектори, спрямовані на наслідування безгрішного Христа. Цього сумніву немає у людини Просвітництва, яка відкидає релігійну парадигму і виставляє замість неї образ природної людини, людини гармонійної. У людини початку ХХ ст., яка опинилась в ситуації зникнення і кризи релігійних міфів, безумовно є постійне почуття провини, тому що вона, як Ф. Кафка, своїм самовладним, дитячим бунтом зруйнувала будинок в якому жила, і загубила разом з цим свою сім'ю, адже провинна є на тому, хто визнає її: «Поруч із тобою я втратив віру в себе, але придбав відчуття своєї безмежної провини» [4, с. 284]. Після Ф. Кафки відбулася реалізація елементарного механізму, який переводить екзистенційну провину в юридичний аспект, це покарання тих винних, які самі визнали і усвідомили (а усвідомлення провини тягне за собою дозвіл на розправу) себе винними за якийсь гріх, ними будуть переповнені острови «Архіпелагу ГУЛаг». У зв'язку з цим показовим є те, що Ф. Кафка ще в «Процесі» розкрив всю глибину цієї винуватої свідомості в притчі про брами закону, де той, хто висловлює прохання, постарів і вмираючи у цих самих брамах, так і не наважившись переступити межу, запитує у вартового: «Адже всі люди прагнуть до Закону, як же сталося, що за всі ці довгі роки ніхто, крім мене, не вимагав, щоб його пропустили?» і отримує відповідь, – «Нікому сюди входу немає, ці ворота були призначені для тебе одного! Тепер піду і зачиню їх» [6, с. 449]. Ці брами, за Ж. Батаєм, може переступити тільки суверен, раб буде покійно чекати своєї смерті біля цих брам, на осличнику вартового. Ф. Кафка здійснює самовладний, суверенний жест перетину кордонів відчуваючи провину і любов, але і по-дитячому насолоджуючись рухом в бік ніщо: «Така ціна самовладності, вона ніколи не діє і не вимагає прав, що належать одній лише дії, оскільки дія ніколи по-справжньому не володіє самовладністю, в дівість закладено рабський сенс, властивий пошуку результатів і дії, завжди чомусь підлеглий. Чи могло бути у співіснуванні смерті і насолоди щось непередбачене? Насолода, що отримується безкорисливо і проти всякої користі, будучи приналежністю або ознакою істоти самовладної, карає смертю, яка теж є способом отримати насолоду» [4, с. 294]. Таким чином, на наш погляд, самовладність представлена як певний підтип суверенності, тому що інтенсивність ніколи не зводиться до насолоди.

Слід зауважити, що «Художній текст – складно побудований сенс. Всі його елементи суть елементи смислові» [7, с. 10], тому зло в літературі це також «складно побудований сенс», де «ціннісне уявлення, протилежне добру» виявляє себе як неодмінна складова оповіді. Французький дослідник Жорж Батай бачить в зображенні зла всю європейську літературну думку, це поняття є центральним для цієї

літератури: «Література – що це? Основа існування або ніщо? Вона являє собою яскраво виражену форму зла – зла, яке на мою думку, має особливу, вищу цінність» [4, с. 124]. Автономізація духовних сфер культури тяжіє до естетизації зла. Літературний текст та спосіб його сигніфікації стає найбільш адекватним способом вираження мистецтва модернізму. Відповідно, метафоричні вислови Ж. Батая мають певне теоретичне і соціокультурне підґрунтя.

Список використаних джерел

1. Набоков В. Лекции по зарубежной литературе. – М.: Издательство Независимая Газета, 1998. – 512 с.
2. Батай Ж. «Проклятая часть»: Сакральная социология. – М.: Ладомир, 2006. – 742 с.
3. Батай Ж. Ненависть к поэзии. Порнолатрическая проза. – М.: Ладомир, 1999. – 380 с.
4. Батай Ж. Теория религии. Литература и зло. – Мн.: Современный литератор, 2000. – 352 с.
5. Бронте Э. Грозовой перевал. – М.: Эксмо, 2012. – 384 с.
6. Кафка Ф. Три романа: Замок. Процесс. Америка. – М.: Эксмо, 2008. – 704 с.
7. Лотман Ю. Структура художественного текста. – СПб.: Искусство СПб, 1998. – 285 с.

References

1. Nabokov V. Leksii po zarubezhnoy literature. – M.: Izdatelstvo Nezavisimaya Gazeta, 1998. – 512 s.
2. Batay Zh. «Proklyataya chast»: Sakralnaya sotsiologiya. – M.: Ladomir, 2006. – 742 s.
3. Batay Zh. Nenavist k poezii. Pornolatrisheskaya proza. – M.: Ladomir, 1999. – 380 s.
4. Batay Zh. Teoriya religii. Literatura i zlo. – Mn.: Sovremennyiy literator, 2000. – 352 s.
5. Bronte E. Grozovoy pereval. – M.: Eksmo, 2012. – 384 s.
6. Kafka F. Tri romana: Zamok. Protsess. Amerika. – M.: Eksmo, 2008. – 704 s.
7. Lotman Yu. Struktura hudozhestvennogo teksta. – SPb.: Iskusstvo SPB, 1998. – 285 s.

Bondarenko O. O., *Aspirant of the Department of Ethics, Aesthetics and Culture T. Shevchenko University The teacher of history, foreign literature and Russian language in the private project «Home Schooling in Kiev»*, <http://homeschooling.com.ua/> (Ukraine, Kyiv), Karldeniz19835@gmail.com

The Birth of the literary text from the Spirit of evil

How evil in literature becomes a value, why texts written about the evils by highly moral individuals, where goes the line between evil and virtue, could it be good as evil and vice versa, what is passion and a children's rebellion, what is better for the cognition of the truth – thrive or waste, whether to sit in anticipation of something from «the gate of the law», and how desire of evil and guilt contribute to the appearance of moral rich texts? The author, based on the philosophical outlook of Georges Bataille, as well as the texts of the Bronte and Kafka, not assuming, of course, itself like ultimate authority of understanding, provides answers to these and similar questions.

Keywords: sovereign, transgression, continuance, intensity, evil, literary text, signification, guilt, pleasure, despoticy.

Bondarenko O. O., *соискатель кафедры этики, эстетики и культурологии, Университет им. Т. Г. Шевченко, учитель истории, зарубежной литературы и русского языка в частном проекте «Домашняя школа в Киеве»*, <http://homeschooling.com.ua/> (Украина, Киев), Karldeniz19835@gmail.com

Рождение литературного текста из духа зла

Каким образом зло в литературе становится ценностью, почему тексты о зле написаны высоконравственными индивидуумами, где пролегает грань между злом и добродетелью, является ли добро злом и наоборот, что такое страсть и детский бунт, что лучше для познания истины – бережливость или расточительность, стоит ли сидеть в ожидании чего-либо у «ворот закона», и как желание зла и чувство вины способствуют появлению нравственно насыщенных текстов? Автор статьи, опираясь на философское мировоззрение Ж. Батая, а также на тексты Э. Бронте и Ф. Кафки, не полагая, безусловно, себя последней инстанцией разума, дает ответы на эти, и подобные им вопросы.

Ключевые слова: суверен, трансгрессия, длительность, интенсивность, зло, литературный текст, сигнификация, вина, наслаждение, самовластность.

* * *